

UČITELJSKI TOVARIŠ.

Glasilo

„Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani“.

Odgovorni urednik:

Jakob Dimnik,
učitelj v Ljubljani.

Št. 18. Ljubljana, 16. kimovca 1894. XXXIV. leto.

Vsebina: Močnikova in Cigaletova slavnost. — Jos. Kragl: Čemu in kako naj se pri šolski mladini vzbuja veselje do varčnosti? — Račun vdovskega učiteljskega društva. — m — : Ljudsko šolstvo Trsta in njegove okolice. — Naši dopisi. — Društveni vestnik. — Vestnik.

Močnikova in Cigaletova slavnost.

Kar slavnih mož povestnica nam kaže,
Ni jednemu poklic ni bil legak!

Josip Gimperman.

Tuji, ki potujejo po naši lepi domovini, občudujejo našo hvaležnost, ki jo imamo do slavnih mož, ki so delovali v prid in blagor naroda slovenskega. In res ima naš narod to lepo lastnost, da delavnih mož tudi ne pozabi, ko so že mrtvi. Temu priča so razni spomeniki in spominske plošče po raznih krajih naše lepe domovine. Skorej ne mine leto, da se ne odkrije spomenik v rojstnem kraju, ali pa spominska plošča na rojstni hiši naših zaslužnih prvorbiteljev. Tudi letos smo proslavljali dva slovenska velikana, ki imata oba polno zaslug za svoj rod. Dne 18. vel. srpana odkrili smo slovenski učitelji v Cerknem spominsko ploščo na rojstni hiši velikega matematika Močnika. Našim čitateljem je zasluge in delovanje učenjaka Močnika opisalo že spretno pero veleuččenega profesorja Frančiška Levca, zato ni naš namen danes vstavljati se pri Močniku, ampak baviti se nameravamo nekoliko dlje pri Mateju Cigaletu, kojemu smo dne 26. vel. srpana odkrili krasen spomenik v Črnem Vrhu nad Idrijo in spominsko ploščo na njegovi rojstni hiši v Lomeh. Obe slavnosti — v Cerknem in Črnem Vrhu, oziroma v Lomeh — so za nas slovenske učitelje tembolj častne, ker smo prvo slavnost vprizorili zgolj učitelji in pri drugi slavnosti je bil načelnik slavnostnega odbora tudi

učitelj, namreč nadučitelj Pipan s Črnega Vrha. Ponosni smemo biti slovenski učitelji na svoje delovanje in zasluge za narod, ponosni sme biti pa tudi slovenski narod na svoje učitelje, kajti dokler ima narod zaslombo v učiteljstvu, se mu ni treba bati pogina.

Preidemo k M. Cigaletu.

M. Cigale ni bil toliko velik učenjak, da bi bil kazal znanosti nova pota in smeri in bi bil tako proslavil naš narod; tudi ni bil umetni pesnik, ki bi se bil ovekovečil z nesmrtnimi pesniškimi umotvori; a delal in trudil se je toliko na književnem polji, da ga šteje njegov življenjepisec, Ivan Navratil, „med poglavitne stebre mili slovenščini in največje dobrotnike slovenskemu ljudstvu“. In to po pravici!

M. Cigale je v dobi našega narodnega preporoda, v vihnih letih 1848. in 1849., urejeval prvi večji politični slovenski časnik „Slovenijo“, ki je tedaj budila in dramila Slovence k narodnemu delu in ki ima za preporod naše narodne zavesti nevenljivih zaslug. V oni dobi je bil M. Cigale iz golega rodoljubja tedanjemu „Slovenskemu društvu“, ki je imelo namen piliti in bogatiti slovenski jezik, delaven tajnik in duša društva.

M. Cigale ima glavno zaslugo, da je izšla „juridično-politična-terminologija“ za jugoslovanska narečja (hrvatsko, srbsko in slovensko) l. 1853., pregledal je in za tisek pripravil občni državljanski zakonik in je bil blizu štirideset let urednik slovenskemu državnemu zakoniku in vladnemu listu. Skorej štirideset let torej je do malega sam slovenil vse zakone in ukaze. Naše pravniško imenstvo je v veliki večini njegovo delo. Vsi pisatelji, ki pišejo o pravdoznanstvu, se okoriščajo s Cigaletovim trudom, in prezasluzno društvo „Pravnik“ zida na temelju, ki ga je postavil rajni M. Cigale.

Pa še z druge strani je bilo važno ravnokar opisano delovanje. S tem svojim delovanjem je on gladil pot slovenščini v urade. On ni samo prevajal zakonov, poskrbel za potrebno imenstvo, ampak je tudi slovenil vse potrebne tiskovine za slovensko uradovanje, kot sodna vabila, odloke itd. In ker je on na tem polji oral ledino, zasluži posebno našo hvaležnost.

Vender bi se motil, kdor bi menil, da ima pisatelj, ki smo ga slavili dne 26. vel. srpana, zaslug samo za pravniško imenstvo, on je tudi najbolj pomnožil slovenski besedni zaklad sploh; njegovo delo je „Nemško-slovenski slovar“, izdan ob troških škofa Wolfa, ki je neprecenljivega pomena za razvoj našega slovstva. Poleg tega slovarja zložil je pozneje še nemško-slovensko in slovensko-nemško „znanstveno terminologijo s posebnim ozirom na srednja učilišča“. Kakor je preje s slovarjem zdatno koristil vsem pisateljem slovenskim, tako je s terminologijo naredil pot na poprejšnji pusti ledini slovenskega znanstvenega slovstva. Leta 1880. je izšla terminologija in takoj je v treh letih (od

l. 1881 — 1884.) prišlo na svetlo več znanstvenih del in učnih knjig za srednje šole, kot preje v desetletjih.

Našteli smo nekaj zaslug za rajnega Cigaleta. Nikakor pa ne mislimo danes ocenjevati dolge vrste njegovih jezikoslovnih spisov, priobčenih v „Bčeli“, „Glasniku“ in „Novicah“, tudi ne naštevati njegovih šolskih knjig. Ocenili so njegova dela in podali dobro pisane življenjepise: L. Navratil v koledarji družbe sv. Mohorja za l. 1894., dr. D. Majaron v „Slovanu“ l. 1887., Marn v „Jezičniku“ l. 1890. itd.

Iz črtic, ki smo jih podali, bode vsakemu jasno, da je rajni Cigale s svojim slovstvenim delovanjem res jeden izmed stebrov, ki nosijo duševni hram slovenskega naroda, hram omike in prosvete. Zato je bila srečna misel, proslaviti zaslužnega pisatelja, saj slava velja štiri-desetletnemu neumornemu književnemu delovanju in neomadeževanemu rodoljubu! Takih vedno delavnih rodoljubov potrebuje domovina; taki naj bodo uzor naši nadebudni mladini. — Močnik in Cigale bodita uzor tudi nam slovenskim učiteljem! Zato kličemo: Slava Močnikovemu in Cigaletovemu spominu!

Cemu in kako naj se pri šolski mladini vzbuja veselje do varčnosti?

(Konferenčno poročilo.)

Štem, da razširja kdo duha varčnosti v delavskem stanu, deluje skar najuspešneje na to, da bi zboljšal gmotni položaj onega človeškega stanu, ki je vsekako in neprerekano še vedno najštevilnejši, nasprotno pa gmotno najmanj oblagodarjen. Da je pa zboljšanje usode tega najštevilnejšega človeškega stanu jedna onih glavnih nalog, ki jih ima 19. stoletje rešiti, to dokazuje zgodovina sedanjih dni in sicer povsod.

Ogromna večina človeštva ne uživa drugega pouka, nego onega v ljudski šoli. Iz tega jasno sledi, da leži prihodnost človeštva kar največ v rokah ljudskega učitelja.

Učitelji niso samo vrtnarji, ki vcepljajo v otroška srca mladike duševnega in нравnega napredka, oni imajo tudi poklic, razsvetliti delavski stan s tem, da že delavčevega otroka začne učiti, da je odvisna usoda njegova jedino le od njega samega, da more in mora zadobiti sredstva, s katerimi mu je možno duha in telo vzgajati in si premoženje, da celó bogastvo pridobiti, ako se vadi v varčnosti, katero mora učitelj otroku vcepiti in jo gojiti, zlasti pa v šoli vedno nanjo opozarjati in jo vaditi.

Menda nikdo ne bode trdil, da varčnost ni nikaka čednost. Ako poveš otroku, naj hrani tiste male krajcarje, ki jih slučajno dobi ali